

Kao dodatno obogaćenje teksta, na kraju knjige nalaze se sažeci na talijanskom, engleskom i njemačkome jeziku (str. 215-234) te kazalo zemljopisnih naziva (str. 235-242), kazalo osobnih imena (str. 243-252) i bilješka o piscu (str. 254-257).

Osebnjuno mjesto austrijske Istre: lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku autora Slavena Bertoše predstavlja izniman doprinos povijesnim istraživanjima područja Lupoglava i njegove okoline i prva je cjelovita znanstvena monografija o tom kraju. Svojim arhivskim i terenskim istraživanjima pisac je ovom knjigom obogatio istarsku historiografiju pružajući stručnoj, ali i široj publici iznimno zanimljivo štivo.

Marko Jelenić

Esad Kurtović, *Vlasi Bobani*. Sarajevo: Društvo za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije, 2012, 162 str.

Nastavljajući proučavanje vlaških skupina srednjovjekovne Bosne, nakon dužih ili kraćih radova o Vlasima Mirilovićima, Predojevićima, Nenkovićima, Dubravčićima, Pliščićima i drugima, dr. Esad Kurtović, profesor na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, ovog puta odlučio se na objavljivanje cijele monografije posvećene jednoj jako zanimljivoj skupini - Vlasima Bobanima. Ova monografija ujedno je i prvo izdanje Društva za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije "Stanak", mladog ali ujedno i jedinog udruženja u Bosni i Hercegovini koje se stručno bavi proučavanjem srednjovjekovne prošlosti.

Monografija je podijeljena na sedam sastavnih i međusobno povezanih cjelina. Nakon uvodnog izlaganja, autor se najprije osvrće na izvore u kojima se mogu pronaći informacije o ovoj vlaškoj skupini, kao i na njihovu zastupljenost u dosadašnjim historografskim radovima (9-10). Kao i većina radova profesora Kurtovića, i ova monografija gotovo je u potpunosti napisana na temelju neobjavljenih podataka razbacanih po raznim serijama Državnog arhiva u Dubrovniku. Karakter tih podataka je različit. Vlasi Bobani najčešće se spominju u raznim tužbama podignutima protiv njih, ali ne mogu se zaobići ni raznovrsni tipovi ugovora, zaduživanja i drugih oblika gotovo svakodnevnog komunikacije s Dubrovnikom, glavnim središtem prema kojem su gravitirale sve njihove aktivnosti. Fokusiranje na veliki broj dosad neiskorištenih izvornih podataka, kao i podatak da se na osnovu informacija starije literature o Vlasima Bobanima vrlo teško mogla napisati i enciklopedijska natuknica, daju poseban uvid u vrijednost ovog izdanja.

Drugo poglavlje posvećeno je porijeklu i smještaju Vlaha Bobana (str. 11-22). Kurtović najprije ističe da porijeklo imena ove vlaške skupine još nije rasvijetljeno, te da vjerovatno potječe od nadimka njihovog rodonačelnika, izvjesnog Bobana, čije su fizičke karakteristike, točnije mali rast, postale identifikacija čitavog plemena. Jedna od najčešćih zamki u koju upadaju i brojniiskusni istraživači

kad zanemaruju činjenicu da su srednjovjekovna prezimena mahom patronimici, jest poistovjećiva-nje naziva neke od vlaških skupina sa svim oblicima javljanja tog imena u izvorima. Tako je i u ovoj monografiji na nizu primjera pokazano da u Vlahe Bobane spadaju samo ličnosti kod kojih u izvorima ispred naziva "Boban" stoji oznaka da se radi o Vlahu, ili je upotrebljen izraz *de Bobanich*, što je još jedna oznaka pripadnosti ovoj vlaškoj skupini. Sve ostale varijacije upotrebe ovog nadimka u izvorima mogu biti vezane za pojedince drugog porijekla. Što se tiče smještaja, Vlasi Bobani nisu obitavali u jednom naselju, već u više njih, koja zajedno obuhvaćaju područje danas znano kao Bobani, a ranije poznato kao Površ, smješteno južno od Popovog polja, zapadno od Trebinjske šume i sjeverno do Primorja. Činjenica da su ostavili ovako vidan trag u toponimiji Hercegovine svjedoči o važnosti koju je ova skupina imala za prošlost mikroprostora na kojem su obitavali.

Naredna dva poglavlja obrađuju prve informacije o Vlasima Bobanima (str. 23-24) i najvažnije porodice među njima (str. 25-51). Počev od prvog spomena Vlaha Bobana u izvorima, koji datira iz 1393. godine, autor vješto obrađuje niz informacija, prilično suhoparnih kad se gledaju pojedinačno, no vrlo zanimljivih kad se međusobno povežu i postave u kontekst. Ocijenivši neosnovanom teoriju da se prve informacije o Bobanima mogu naći još 1284. godine (zato što se u tom periodu ne može govoriti ni o kakvim vlaškim katunima), prof. Kurtović kao prvu vijest identificira ugovor od 22. kolovoza 1393. kojim *Dobril Raditich Obobana* prodaje kobilu Tvrtku Bursiću za 18 perpera. Prvi poznati katunar Bobana bio je Vukota Nenčić, koji se u izvorima javlja u vremenskom rasponu od 1404. do 1423. godine. Ime ovog vlašskog starješine različito je zapisivano: *Volchotta Nençich*, *Vochotta de Buban*, *Vocota Nincich*, no, nesumnjivo se radi o istoj osobi. Različite su situacije u kojima se Vukota spominje; najčešće su to pljačke u kojima je ili osobno sudjelovao, ili je netko od njemu podređenih počinio nedjelo. Kronološki gledano, sljedeći poznati katunar Bobana bio je Miljen Bogavčić (1446), a tu će funkciju kasnije vršiti i njegova dva sina, Ivan i Pokrajac Miljenović (1465). Ranije spomenuti Vukota Nenčić imao

je dva sina, Dobrila i Vignja Vukotića. Prvi je ostao poznat kao Vlah koji se bavio kreditnom trgovinom, te po tome što se u izvorima najmanje sedam Bobana mogu identificirati kao njegovi sinovi. Najvažnijim od njih pokazat će se Dragić Dobrilović, koji je neko vrijeme bio katunar Bobana, a kroz izvore ga se može pratiti u dugom vremenskom periodu od 1449. do 1491. godine. Ono što je još važno za dva sina prvog katunara Bobana jest i danas izgubljen natpis na stečku u selu Žakovu, na kojem piše: *A se leži D(o)brilo Boban i brat mu Viganj sin Ivanišem. I ovo legosmo na soi baštinoi*. Ovaj natpis srećom je pronašao Marko Vego i slikao ga, čime je ne samo sačuvan od zaborava, već je i omogućeno da krase korice ove monografije. Posljednja značajnija porodica u okviru Vlaha Bobana je linija koja u periodu od 1048. do 1469. prati Vukmira Milatkovića i naredne dvije generacije njegovih nasljednika.

Kao sastavni dio srednjovjekovnog feudalnog ustrojstva Bosanskog kraljevstva, Vlasi Bobani bili su vazali različitih velikaških porodica. O tom njihovom položaju u općim okvirima njima suvremenog društva raspravlja se u poglavlju "Seniori vlaha Bobana" (str. 53-59). Pretpostavivši da su najprije bili vazali bosanskog kralja ili vlastele Sankovića, autor prelazi na informacije vezane za ovu problematiku koje su sačuvane u izvorima. Prve informacije vezane za seniorstvo (1411) govore o već spominjanima Vukoti Nenčiću, njegovom sinu Dobrilu i još nekim Vlasima Bobanima kao ljudima vojvode Sandalja Hranića Kosače. Podložnost ovoj velikaškoj porodici nastavit će se i u narednim godinama. Tako su 1430. tijekom Konavskog rata, u čuvenom napadu Vlaha na vojni logor u blizini Trebinja, sudjelovali i Vlasi Bobani. Malu zabunu mogu unijeti informacije iz 1419. godine, koje Vlaha Bobana Raska Rakojevića s braćom identificiraju kao ljude kneza Grgura Nikolića. Autor ovu dilemu rješava pretpostavkom da su u to vrijeme Vlasi Bobani bili djelomično podijeljeni u vazalstvu između Nikolića i Kosača, što ne bi bio presedan. Dolaskom Stjepana Vukčića na čelo porodice Kosača, Bobani se isključivo spominju kao njegovi vazali, sve do pada Hercegovine pod osmansku vlast, kada ulaze u timarski sistem novih gospodara.

Jedno od najvažnijih poglavlja monografije posvećeno je privredi Vlaha Bobana (str. 61-87). Kao i većini ostalih vlaških skupina, i Bobanima je stočarstvo bilo osnovna privredna grana. Konji, magarci, goveda i sitna rogata stoka bili su najviše zastupljene životinje. Stoka se uzgaja, prodaje, čuva; preradevine od nje osnovni su artikli u robnoj razmjeni sa susjedima, prvenstveno Dubrovnikom. Zemljoradnja je bila razvijena tek da podmiri osnovne potrebe, a ono što je za Vlahe Bobane jako karakteristično u odnosu na druge vlaške skupine je dovoz drveta u Dubrovnik i odsustvo prakticiranja karavanskog prijevoza. Razlog nesudjelovanja u prijevozu robe karavanima svakako je blizina obitavališta Bobana samom Dubrovniku te nepoznavanje terena i puteva u unutrašnjosti. Puni ispis arhivskih dokumenata, koje Kurtović sistematski donosi za svaku prezentiranu informaciju, vjerno prikazuje svu dinamiku privrednih odnosa između ovog vlašskog plemena i Grada pod Srđem. Kada bi došla malo teža vremena, Vlasi Bobani bi plemenski budžet dopunjavali pljačkajući dubrovačke trgovce i ostale na koje bi naišli. Podaci o pljačkama koje su počinili Bobani predstavljeni su u preglednom tabelarnom prikazu na kraju knjige, a podatak da taj prikaz zauzima čitavih 25 stranica teksta (str. 102-127) pokazuje učestalost pljačkaških pohoda. Posebno je zanimljivo poglavlje "Elementi duhovne nadgradnje među vlasima Bobanima" (str. 89-91), unutar kojega se analiziraju i ovi, za Vlahe ne tako karakteristični segmenti. Stalni kontakti s Dubrovnikom potaknuli su i razvoj pismenosti i računanja među Vlasima, radi lakšeg odvijanja trgovine. Sačuvana je informacija da je katunar Miljen Bogavčić na jedno dubrovačko pismo odgovorio na isti način, upotrebljavajući slavenski jezik (*littera sclaua*). Još jedan način širenja pismenosti među Bobanima bilo je primanje njihove djece na učenje zanata kod dubrovačkih majstora, uz obavezu da budu podučeni i čitanju i pisanju. Jedan od naročito zanimljivih primjera je i spominjanje posebnog svirača, *pifarius*, među Bobanima, imenom Milića Pribojevića. Svi navedeni primjeri mogu poslužiti daljem izučavanju utjecaja Dubrovnika na širenje kulture i prosvjete u neposrednom zaleđu.

Monografija sadrži još i zaključak (str. 93-96), sažetak na engleskom jeziku (str. 97-100), navedeni prilog o sudjelovanju Vlaha Bobana u pljačkama, kao i popis izvora i literature, te imenski i topografski registar, čime su zadovoljeni i svi tehnički detalji bitni za izdavanje djela. U zaključku, pored činjenica da se radi o prvoj naučnoj monografiji posvećenoj nekoj od vlaških skupina, te da je knjiga ujedno i prava zbirka niza izvora različitih serija Dubrovačkog arhiva, treba istaći i metodološki pristup prof. dr. Esada Kurtovića koji vlaškoj problematici nije prišao iz samo jednog ugla, već su sagledani svi njeni segmenti. Ova knjiga predstavlja dodatnu potvrdu izuzetnog značaja Državnog arhiva u Dubrovniku za proučavanje srednjovjekovne prošlosti Bosne i Hercegovine, značaja koji je gotovo nemoguće dovoljno naglasiti i ograničiti samo na određene smjerove historijske nauke. Društvo za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije svakako je učinilo pravi korak što je odlučilo da baš ova monografija bude prvijenac njegove izdavačke djelatnosti.

Dženan Dautović